

Een Goudengeschiedenis

Colofon

ISBN: 978 94 6365 388 6

1e druk 2021

© 2021, Nora Goud

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

Telefoon: 058 - 289 48 57

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Foto voorkant: v.l.n.r.: Lucie Goud, Lucia Goud-Elsmann en
Johanna Goud

Foto auteur: Arnout Hulskamp

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Een Goudengeschiedenis

Nora Goud

Arie Goud (1787-1861)

x 1838

Catharina Bender (1800-1858)

Abraham Goud (1834-1902), achtste kind

x 1870

Jantje Jans van der Meer (1845-1906)

Arie Goud

(1871-1934)

x 1918

Carolina Mijncieff
(1877-1946)

Meinte Goud

(1874-1938)

x 1897

Trijntje Tigchelaar
(1868-1932)

Jan Hendrik Goud

(1878-1959)

x 1906

Lucia Carolina Catharina Elsmann
(1885-1957)

Fergus Goud

(1921-1975)

getrouwd
geen kinderen

Jansje Maria Goud

(1898-1982)

getrouwd
geen kinderen

Maria Jansje Goud

(1901-1990)

getrouwd, twee kinderen
tweede kind jong overleden

Anna Martha Hoestra
(1928)

geen kinderen

Abraham Goud

(1907-1972)

getrouwd, kinderen

Arie Goud

(1907-1970)

getrouwd, kinderen

Lucie Goud

(1911-2001)

getrouwd, kinderen

Johanna Goud

(1918-2008)

x

Gerard W.J. Zittersteyn
(1882-1956)

Leonora Goud

(1949)

Inhoud

Inleiding		9
Deel I	Op zoek naar het hogere	17
1	Twee Zwijndrechtse Nieuwlichters	19
2	Abraham en Jantje	53
3	Een hecht driemanschap	85
4	Een Duitse kleermakersdochter in Arnhem	139
5	Twee theosofen op een kussen	155
6	Het Theosofisch Pad	171
Deel II	Utopia in Amerika	189
7	Madame Tingley	191
8	Het paradijs in Californië	207
9	Met de “koningin” naar Point Loma	223
10	Kleine Johanna naar Amerika	237
11	Lucia in zwaar weer	255
12	Theosofisch leven na Point Loma	273
Deel III	Een ongewenst geluk	287
13	Schakers in Rhijnduinen	289
14	Een leven lang ballet	311
15	Geheime liefde	343
16	Geheime liefde krijgt gevolgen	359
17	De schande wegwerken	369
18	Een vijfde kind voor Lucia, opgroeien in de jaren vijftig	389
19	In memoriam G.W.J. Zittersteyn	407
20	Een onverwacht sterfgeval	419
21	In memoriam Jan H. Goud	431

Deel IV	De lege helft ingevuld	445
22	Een bevrijdingsliefde	447
23	De familie van mijn vader	469
24	De zoektocht voltooid	489
	Verantwoording	497

Inleiding

“Wacht maar, later... later ga je wel interesse krijgen voor je familie”, sprak mijn moeder altijd heel stellig. “Je bent een Kreeft!” Inderdaad, ze heeft helemaal gelijk gekregen. Nu kan ik haar dat van harte gunnen, maar tot ver in mijn volwassenheid was ik zelf heilig overtuigd van het tegendeel. Ik had de eerste helft van mijn leven niet de minste belangstelling voor mijn familie of mijn afkomst. Dat ik ooit zelfs een boek zou schrijven over mijn familiegeschiedenis; het idee alleen al! Het stond net zo ver van me af als het beklimmen van de Mount Everest.

Halverwege mijn leven begon ik me tot mijn eigen verbazing in toenemende mate te interesseren voor mijn afkomst. Naarmate ik meer onderzocht en ontdekte, groeide ook het verlangen om de geschiedenis op te schrijven en het verhaal toegankelijk te maken voor een groter publiek dan mijn eigen kleine kring. Het vonkje van bevlogenheid ontbrandde bij het schrijven van mijn eigen levensverhaal.

Toen ik veertig was en net gescheiden, zocht ik hulp om uit te zoeken hoe het zover had kunnen komen, dat ik mezelf verloochend had in een beknellende relatie. Ik raakte zo geboeid door de psychologie en de dynamiek van menselijke relaties dat ik opleidingen ging doen om zelf hulpverlener te worden. Het schrijven van een levensverhaal behoorde steevast tot het huiswerkrepertoire van de verschillende opleidingen die ik deed. Ik schreef mijn levensverhaal meermaals en vanuit verschillende invalshoeken met vele jaren ertussen. Dat hielp me om inzicht te krijgen in een rode draad in mijn leven en te zien hoe die verweven is met de thema's in de Goudenfamilie. Ik was verrast zicht te krijgen op zich herhalende patronen van generatie op generatie; ik ontdekte hoezeer ik in vele opzichten een kind van mijn Goudenfamilie ben; hoe ik weliswaar in een andere vorm,

passend bij mijn tijd, toch dezelfde wegen bewandelde als mijn voorouders van moederskant.

Een familie van zoekers die buiten de gebaande paden traden, met hoge spirituele idealen, soms rebels en vaak fanatiek. Ze schreven geschiedenis in vernieuwende, spraakmakende bewegingen, maar ze schreven ook een geschiedenis van menselijk tekort, van hoogmoed, bekrompenheid en schijnheiligheid en de pijnlijke gevolgen daarvan.

Ging mijn interesse in het begin vooral uit naar de familie van mijn moederskant, later kwam ik tot het besef dat ik ook van vaderskant familie heb, van wie ik nauwelijks iets wist. Het intensieve speuren begon pas goed in 2005 met een zoektocht naar mijn halfzus in Canada. Toen kreeg ik echt de smaak van het onderzoeken te pakken. Ik raakte er bij vlagen bijna bezeten door, kon obsessief bezig zijn om een akte, een persoon, een datum of een adres te vinden. Elk splintertje informatie dat ik vaak met veel moeite wist te veroveren, was als een kostbaar steentje in het grote familiejuweel.

Wat in eerste instantie dus begon als een zoektocht naar mezelf, mondde gaandeweg uit in een uitgebreid onderzoek naar de geschiedenis van mijn voorouders. Daarbij heb ik me vooral verdiept in enkele markante Gouden, die in elkaars voetsporen zijn getreden zonder elkaar ooit gekend te hebben. Ik vond frappante overeenkomsten tussen een aantal Gouden van verschillende generaties; het lijkt haast wel of ook karaktertrekken, levenshouding, neigingen en interesses in de genen zitten.

Daarnaast ging ik op zoek naar mijn vader, voor mij de grote onbekende, ook al was hij in zijn tijd een redelijk bekende Nederlander. Ik verdiepte me in de gebeurtenissen die leidden tot mijn geboorte en realiseerde me dat ik mijn bestaan aan de Tweede Wereldoorlog – én aan een ondeugdelijk voorbehoedmiddel – te danken heb.

Decennialang bleef ik vrijblijvend spelen met de gedachte om over mijn familiegeschiedenis een boek te schrijven, totdat ik, eenmaal met pensioen, me voornam er serieus werk van te maken. Ik huurde in de zomer van 2015 een huisje in de Ooijpolder om eindelijk in alle rust aan het project te kunnen beginnen. Ik hield vooraf nog vele slagen om de arm; ik wilde in geen geval een druk voelen. De vrijheid van de pensioentijd was veel te heerlijk. Maar tot mijn eigen verrassing maakte ik de eerste avond al een globale opzet van het boek en kreeg ik duidelijke ingevingen over hoe het verhaal vorm te geven. Vanaf dat moment reed ik een aantal maanden in een “trein”, die niet door mij bestuurd leek te worden. Ik volgde de impulsen die zich voortdurend aandienen en verkeerde regelmatig in een wonderbaarlijk opwindende schrijfflow.

Het schrijven en het onderzoeken verliepen sindsdien afwisselend in volle vaart tot tergend langzaam en alles daartussenin. Mijn werkritme werd nogal eens onderbroken door kleine en grote gebeurtenissen die zich onontkoombaar aandienen: een verhuizing, oma worden, ziekte en dood van familie en dierbaren, waardoor het schrijven soms langdurig op de achtergrond raakte.

Eind 2019, toen mijn manuscript zo goed als af was en ik dacht dat er onmogelijk méér te vinden was over de familiegeschiedenis, deed ik een adembenemende ontdekking. Mijn achternicht Anne, de laatste nazaat van mijn oudoom Meinte, was naar een verpleeghuis verhuisd en haar huis in Den Haag moest worden opgeruimd. Op haar zolder vond ik een onaangeboorde, stoffige schat die geduldig op mij lag te wachten, leek het wel. Een ware Goudmijn! De tak van Meinte Goud bleek al drie generaties lang een geweldig talent voor bewaren gehad te hebben. Stapels vergeelde, broze brieven, documenten, aantekeningen, (theosofische) tijdschriften en foto's vanaf de jaren rond de vorige eeuwwisseling doken op uit koffers, dozen en tassen. Eenmaal thuis met die schat kon ik niet ophouden met lezen. Ik begon met een pakket

van wel tweehonderd brieven gericht aan Meinte, waarvan het grootste deel geschreven door zijn ouders (mijn overgrootouders). Meer dan honderdtwintig jaar oude brieven, vaak met potlood geklad op vodjes papier in eenvoudige taal vol spelfouten, maar voor mij een verrukkelijk rijke bron van informatie. Door die brieven kwamen mijn voorouders zo veel meer tot leven. Ze werden mensen van vlees en bloed; hun zorgen en hun geluk zijn verrassend herkenbaar, ook al speelde hun leven zich af in een andere tijd. Ze schreven zoals ze spraken, over de kleine dingen van het dagelijks leven, steeds bezorgd om het welzijn van hun kinderen, altijd verlangend naar bezoek en brieven van hen. Het ontroerde me regelmatig wanneer ik ze las.

Verder schatgraven op zolder leverde bovendien nog dozen vol brieven op van Meinte's twee dochters, die een sterke, warme band hadden blijkens hun intensieve correspondentie. Ze waren nichten van mijn moeder, die ik beiden ook gekend heb. Gelukkig besloot ik ook die brieven mee naar huis te nemen en te lezen. Dankzij hun gezellige babbellbrieven, waarin ze trouw alle grote en kleine gebeurtenissen in hun leven de revue lieten passeren en becommentarieerden, kon ik eindelijk hiaten in mijn eigen geschiedenis opvullen. Raadsels waarvan ik dacht dat ze voor altijd onopgehelderd zouden blijven, werden opgelost, want ook mijn moeder en ik bleven niet onbesproken in die brieven.

Na het rubriceren, lezen en archiveren van een halve zolder aan nieuw oud materiaal, moest ik er toch echt aan geloven. De hoofdstukken over mijn voorouders waren aan herziening toe. Voor het eerst voelde ik stevige weerstand, mijn innerlijke motivatie voor dit hele project tot nu toe liet me in de steek. Coronacrisis ten spijt, ik kon me er moeilijk toe zetten weer dagenlang achter de pc te blijven zitten. Gelukkig genetisch begiftigd met een vleug Duitse "tüchtigkeit" en ouderwets plichtsbesef, hervond ik toch de zin om alle nieuwe kennis en inzichten te verwerken.

Af en toe, wanneer ik nadacht over de tekortkomingen van mijn familieleden en probeerde die in een beeld te vatten, schoot de naam Procrustes door me heen. De herbergier in de Griekse mythe die zijn gasten aan de maat van het bed aanpaste in plaats van hun een passend bed te geven. Was het bed te klein, dan hakte hij hun ledematen af en was het te groot dan rekte hij zijn gasten met geweld op. Uiteindelijk beroofde hij zijn overleden gasten. Dat verhaal heb ik dan in ieder geval overgehouden aan mijn klassieke opvoeding. Het is me altijd bijgebleven, niet de details, maar wel het beeld. Het kwam voor het eerst in me op toen ik terugkeek op mijn macrobiotische periode. Ik zag het bed als het ideaalbeeld en de gast als de werkelijkheid die altijd geweld aangedaan moet worden om in het bed te passen in plaats van andersom. Wanneer je ondanks macrobiotische voeding niet van je ziekte genas, dan lag dat niet aan de macrobiotiek, maar dan at je nog niet streng genoeg, of kookte je verkeerd. Idem dito in het theosofische ideaalbeeld: daar paste woede of boosheid (uitingen van het lager zelf) bijvoorbeeld niet in, om van seksuele behoeften maar helemaal niet te spreken. Wie nog niet zo “ver” was om geen last meer te hebben van die normaal menselijke gevoelens, moest ze onderdrukken en net doen alsof ze niet bestonden. Uit eigen vrije wil wurmden de aanhangers zich in het bed en wie het niet uit vrije wil deed, werd er door groepsdruk en angst voor de leiders wel toe gedwongen. Amputeren of oprekken, het doet altijd pijn. Wat een geweld deden sommigen van mijn familieleden zichzelf aan om maar in dat bed te passen.

Ik nam mezelf voor om vooral omgekeerd te werk te gaan, door te proberen de werkelijkheid zo dicht mogelijk te benaderen. De veelvormige en veelkleurige werkelijkheid, die niet in een simpele formule te vangen is. Ik wilde een genuanceerde, niet geïdealiseerde reconstructie maken van het verleden, zonder daarbij als een afstandelijke, objectieve wetenschapper te werk te gaan. Daarvoor staat mijn familie te dichtbij en ben ik zelf emotioneel te veel betrokken.

Gedurende het bij tijd en wijle intensieve proces van schrijven, boeken lezen, archieven bezoeken, familie raadplegen en weer schrijven werd me ook duidelijk voor wie ik dit vooral wilde doen.

Geleidelijk aan tekende zich steeds scherper af dat het me in eerste instantie gaat om de vrouwen in mijn familie, mijn grootmoeder, mijn moeder en mijn tante, die alle drie slachtoffer geworden zijn van de bekrompen moraal en van de “heilige” theosofische overtuigingen, die belangrijker waren dan liefde en menselijkheid. Het voelde als een noodzaak om hun verhaal te vertellen en de vrouwen een gezicht te geven. In het licht te zetten wat anders altijd toegedekt zou blijven en anoniem zou verdwijnen in de tijd. En dat geldt evenzeer voor mijn eigen persoonlijke verhaal dat onderdeel is van die geschiedenis.

Een stadium verder kreeg ik toch ook bewondering voor de prestaties van een aantal mannen in mijn Goudenvoorgeslacht, vooral van de drie bijzondere broers uit Lutjegast, van wie mijn grootvader de jongste was. Ik raakte geïntrigeerd door hun levens, hun onderlinge verhouding en hun rollen in het familiedrama.

Het was een fascinerende speurtocht vol verrassingen over wat bewaard is gebleven, maar onvermijdelijk ook vol teleurstellingen over wat verloren is gegaan.

Het verhaal wil verteld worden, het is te bijzonder om in de vergetelheid te raken of alleen in de vorm van een aantal familie-anekdotes de tand des tijds te doorstaan.

Zelf geniet ik altijd van de foto's bij waargebeurde familie verhalen. In de familiealbums van mijn moeder bevonden zich prachtexemplaren, die de personen in het verhaal ook letterlijk een gezicht geven. Die foto's horen bij de Goudengeschiedenis, ze voegen in hun beeldentaal een dimensie toe aan het verhaal. Daarom wilde ik het boek vormgeven als een familiefoto-album met verhalen.

Pas nadat ik het hele verhaal had opgeschreven, zag ik dat het eigenlijk uit vier delen bestaat, die meer of minder als op zich-

zelf staande verhalen gelezen kunnen worden. De zoektocht naar mijn directe voorouders is de leidraad die de delen met elkaar verbindt.

Het eerste deel gaat over het leven van mijn Gouden voorouders; hoe de ideologische keuze van mijn grootvader en zijn twee broers een logisch vervolg lijkt op het voorbeeld van hún excentrieke grootvader. Zoals mijn betovergrootvader Arie Goud zich vol overgave in een woelig communaal sekteleven stortte, zo dompelden Arie, Meinte en Jan Hendrik zich onder in de wereld van de theosofie. Ze werden prominente leden van de spirituele gemeenschap. De drie broers inspireerden ook hún nageslacht weer om een theosofisch of anderszins spiritueel pad te kiezen. Mijn eigen opvoeding in de theosofie vormt het besluit van dit deel.

Het tweede deel draait om de theosofische school in Point Loma in Californië waar mijn moeder en haar zus een periode verbleven. Een verblijf dat voor de eerste grote crisis in het (huwelijks) leven van mijn grootouders zorgde, waarbij hun verheven theosofische denkbeelden zwaar op de proef werden gesteld. Dat het een school was waar achter de blinkend witte, voorbeeldige buitenkant wrede disciplineringspraktijken werden uitgeoefend, heeft weinig aandacht gekregen in de buitenwereld. Onder de dictatoriale leiding van madame Tingley, de toenmalige leider van de wereldwijde beweging, is het ideaalplaatje zorgvuldig in stand gehouden. Honderd jaar na dato wordt het tijd om die roze bril af te zetten en een realistisch beeld in grijstinten van die “ideale” school te geven.

In het derde deel vormt de geheime liefdesgeschiedenis van mijn ouders de kern van het verhaal. Een liefde waaraan ik mijn bestaan te danken heb. Ik werd het levende bewijs van een verbintenis die voor de buitenwereld verborgen moest blijven. Een ongemakkelijke schat die voor hevige commotie zorgde in het leven van alle betrokkenen. Het werd opnieuw een majeure crisis

voor mijn grootvader; een nieuwe aanslag op zijn conservatieve ideaalbeeld van een keurig, theosofisch gezin.

Verder komen in dit deel de twee gescheiden levens en carrières van mijn ouders aan bod. Ze leefden ieder in hun eigen wereld, die zich regelmatig in de schijnwerpers afspeelde, maar achter de coulissen deelden zij een kostbaar geheim.

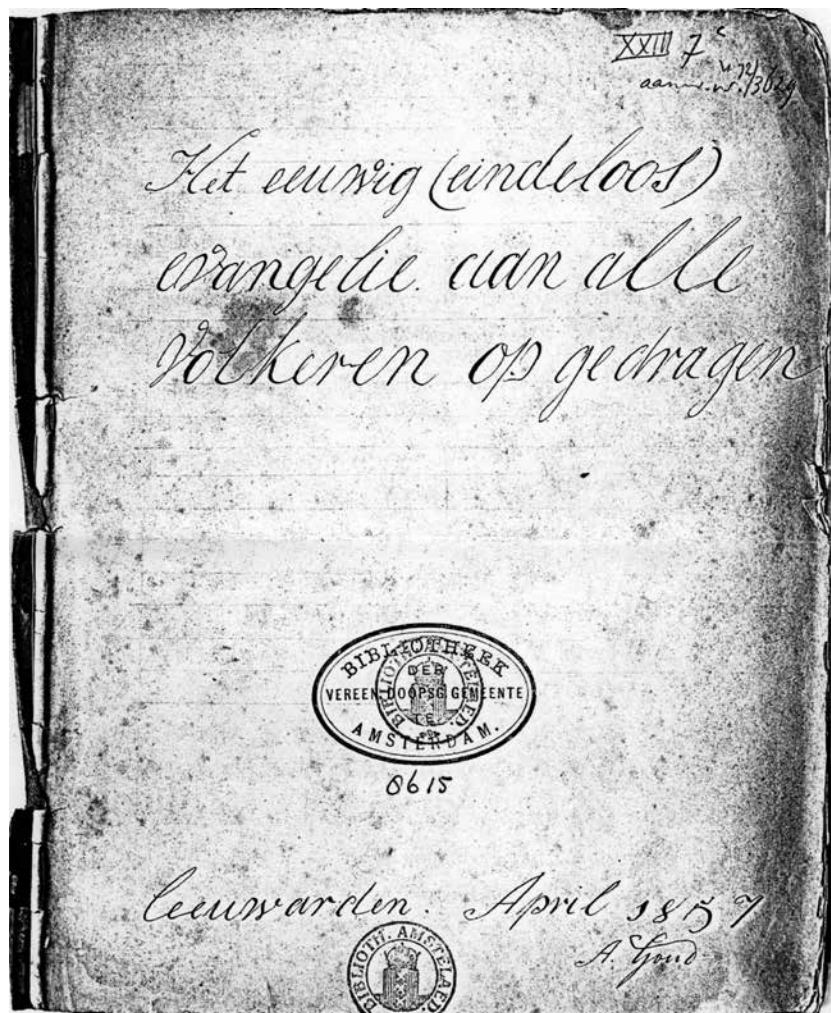
Ik had eigenlijk niet verwacht dat het nodig zou blijven dit soort verhalen te vertellen over de gevolgen van een conservatieve, benepen moraal. Als een kind van de jaren zestig én ervaringsdeskundige ging ik ervan uit dat iedereen zich uiteindelijk zou willen bevrijden van een beknellende, burgerlijke (en dubbele) moraal. Dat zelfs in de westerse democratieën de orthodoxie weer terrein zou winnen, had ik voor onmogelijk gehouden totdat het helaas de werkelijkheid bleek te zijn. Het motiveerde me des te meer om mijn geschiedenis te delen.

In het laatste deel beschrijf ik de zoektocht naar mijn halfzus en mijn vaders familie. Voor mij de afronding van een lange reis door het verleden met een verrassende ontknoping.

Deel I

Op zoek naar het hogere

1. Twee Zwijndrechtse Nieuwlichters

Voorblad van handgeschreven "evangelie" door Arie Goud,
Leeuwarden 1857

Donderdag

Waddinxveen, donderdag 9 april 1818

In het grote woonhuis van Dirk Valk, voormalig schout van het dorp, is een groep eenvoudige mannen en vrouwen bij elkaar, schippers, arbeiders, een veenbaas, een timmerknecht, een dienstbode en een aantal huisvrouwen en kinderen. Drie dagen lang al hebben ze psalmen gezongen, de bijbel gelezen, gebeden, gevloekt, elkaar omhelsd en elkaar opgezweept tot een collectieve godsdienstige extase. Sommigen doen luidkeels mee, anderen kijken stil toe hoe God zich aan hen openbaart; er staat een wonder te gebeuren. Onder hen zijn de schippersknecht Arie Goud en zijn vriendin, schoenmakersdochter Sara Wulfse, die zich sinds kort hebben aangesloten bij de groep. Arie is eenendertig, klein van stuk, maar vol energie. Hij zingt uit volle borst de psalmen mee. Met zijn warrige, blonde haardos, fel lichtblauwe ogen en rossigbruine baard heeft hij Sara's hart op hol gebracht. Ze is zes jaar jonger dan hij en geïmponeerd door de kracht en de stelligheid waarmee hij de nieuwe leer verkondigt.

Arie voelt zich overvloeien van liefde niet alleen voor zijn broeders en zusters die hij telkens wil kussen en omhelzen, maar voor de gehele mensheid, voor de gehele schepping en boven alles voor God. Zijn extase is zo hevig dat Stoffel Muller, de leider van de groep, geprobeerd heeft hem af te remmen, hij heeft Arie een kalmeringsmiddel gegeven, maar het mocht niet baten. Arie móet uiting geven aan zijn overweldigende gevoelens. Vanmorgen heeft de groep op de binnenplaats om hem heen gestaan en luid gescandeerd: “de duivel moet eruit, de duivel moet eruit”. Hij heeft lijfelijk gevoeld hoe binnenin hem die zwarte duivelse macht zich verzette en strijd leverde met Gods zalige liefde. Het ging er tekeer met inwendige stuipen en pijnlijke krampen, hij moest het uitschreeuwen, totdat zijn lichaam zich ontspande en zich overgaf aan het Goddelijke licht, waarop “het Beest” met de staart tussen de benen als een dief in de nacht op de vlucht ging. Met de rook van zijn pijn heeft hij de laatste resten van die giftige